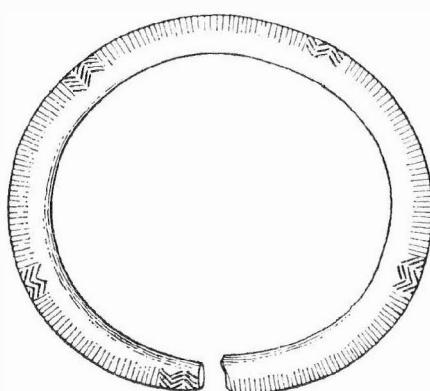

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1973

BRNO 1974

NOVÉ KOLEKCE VE SBÍRKÁCH ÚSTAVU ANTHROPOS MORAVSKÉHO MUZEÁ

KAREL VALOCH, Moravské museum, Brno
(Tab. 1–6)

Do nového údobí své existence po osvobození v roce 1945 vstoupily sbírky paleolitu Moravského muzea velmi ochuzené požárem mikulovského zámku, kde byly zničeny zejména nenahraditelné materiály z Předmostí, a z Dolních Věstonic, značná část sběru z Ondratice, rozsáhlé kolekce ze zahraničních lokalit a asi některé další, přesně nezjistitelné nálezy moravské. Přírůstky sbírek od roku 1945 pozůstávaly především z doplňování kolekcí již známých lokalit až již systematickými výzkumy (Dolní Věstonice, B. Klína), sběrem nebo koupí (Ondratice, Neslovice, naleziště v okolí Brna). Nově objeveny byly v podstatě jen malé a isolované lokality.

Teprve v druhé polovině padesátých let dochází k významným objevům nových povrchových nalezišť. Jsou to dvě rozsáhlá sídliště mesolitická Přibice a Sniolín (okr. Břeclav), jediná svého druhu dosud na Moravě, a celá do té doby neprozkoumaná oblast na JV. svazích Krumlovského lesa s větším počtem lokalit z počátečních fází mladšího paleolitu i se zcela novým typem industrie středního paleolitu. Tyto objevy se poštěstily Václavu Effenbergrovi z Přibic a jeho zásluhou získalo Moravské museum kolekce o několika tisících artefaktů, které zčásti již byly publikovány, zčásti na zpracování ještě čekají. Problematika i teoretický význam některých industrií vyžadují sondážní práce, které by pomohly upřesnit jejich stratigraficko-chronologickou posici.

Další významné přírůstky nových kolekcí můžeme zaznamenat až od poloviny sedesátých let. V prvé řadě je nutno ocenit činnost Oldřicha Svobody, učitele z Dolních Kounic, který podnítil zájem školní mládeže o kamenné nástroje a jejím prostřednictvím získal početné sběry. Tímto způsobem odhalil další do té doby neznámou oblast mladopaleolitického osídlení v povodí Jihlavy a na návrších rozkládajících se východně od jejího toku. Toto území navazuje východním směrem na Krumlovský les a tvoří přechod ke skupině již dříve známých stanic nad údolím Bobravy jz. od Brna. Ze sběrů školáků kounické ZDŠ nůžecí zaznamenat nejen velký počet ojedinělých a drobných nálezů na územích obcí Dolní Kounice, Mor. Bránice, Trboušany, Mělčany, Bratčice, Pravlov, Němcíčky (o. Brno-venkov), které by zaslouhovaly revizi v terénu a podrobný soupis, ale také objev několika větších lokalit, které postupně jistě umožní i statistické vyhodnocení (Trboušany I, Mělčany I, Bratčice); o některých z nich se zmínil před časem již J. Skutil (1962, 1963), který získal pro AÚ první sběry O. Svobody. Předběžně se dá soudit, že všechny tyto industrie patří do časných fází mladšího paleolitu, nepravděpodobněji do okruhu szeletienu. Pouze jediná bohatá lokalita (Kupařovice I) poskytla typologicky i morfologicky odlišný materiál a dává naději na získání stratigrafických podkladů. Považuji ji za teoreticky nejvýznamnější objev v činnosti O. Svobody.

Na jaře 1972 předal Moravskému muzeu své sběry student Antonín Štrof z Bořitova (okr. Blansko); na katastru svého rodiště objevil tři naleziště se zajímavou kamennou industrií. Při obhlídce terénu v jeho doprovodu jsme spolu s V. Gebauerem zjistili několik dalších bodů s ojedinělými nálezmi na kat. Bořitova a při následujícím průzkumu širšího okolí jsme s V. Gebauerem objevili po dvou lokalitách na kat. Černé Hory a Býkovic (okr. Blansko). Mezitím A. Štrof rozhojnil sběry z některých nově zjištěných bodů a našel i další. Podle dosavadních nálezů lze soudit, že všechny klasifikovatelné inventáře patří okruhu aurignacienu; vysoký počet archaických prvků ukazuje na jeho starší fáze. Také tato kotlina u Černé Hory, která tvoří součást Boskovské brázdy, představovala dosud bílé místo na mapě paleolitu Moravy.

Při záchrane paleolitických nálezů v cihelnách (Červený kopec, Modřice) a na stavbách (Bohunice) poskytují Moravskému muzeu cennou pomoc Radomír Klíma a Miroslav Drmola z Brna. Zejména bohatá kolejce zachráněná při stavbě panelárny v Brně-Bohuncích, trať Kejbal, (v letech 1969–1972) a s ní související artefakty z cihelný na Červeném kopci, mají vysoký vědecký význam.

Osamocené lokality, které tvoří cenný přínos k problematice aurignacienu byly dále objeveny Jiřím Čoupkem z Brna (Brno-Hády) a studentem Petrem Gebauerem (Vojkovice, okres Brno-venkov).

V létě 1972 provedli pracovníci ústavu Anthros za pomocí studentů prehistorie UJEP záchranný výzkum v Brně na Koněvově ulici, kde byl ve spraši narušen horizont s paleolitickými artefakty a zvířecími kostmi. Je to další zajímavá stanice na půdě města Brna.

Konečně je nutno se zmínit, že v roce 1973 získalo Moravské museum sbírku Rostislava Ondráčka, jež obsahovala kromě menších kolejek z Tvarožné a Sitranské skály asi 12 000 již vytříděných kamenných předmětů z lokality Líšeň-Čtvrtě, která se tím stává nejbohatším dosud známým povrchovým nalezištěm na Moravě.

Zpracování a publikace větších nálezových celků si vyžádá delšího času. Inventář z Bohunic-Kejbal a cihelný na Červeném kopci je po komplexním vyhodnocení stratigrafie, fauny, paleobotaniky a RC-dat připravován do tisku ve Studiích AÚ ČSAV Brno. Významný příspěvek k otázkám aurignacienu lze očekávat od zpracování industrií z Bořitova a okolí, Brna-Hádu a Vojkovic. Lokalita Kupařovice I si vyžádá ještě dalších sondážních prací a vyhodnocení stratigrafických zjiš-

tění, aby mohlo být přikročeno k její klasifikaci a publikaci. Oblast Dolních Kounic by zaslouhovala pedrobný odborný průzkum a přezkoušení topografické situace všech zařazených nálezových bodů. Inventář z Lišně-Čtvrtí představuje svou typologickou skladbou velmi zajímavou a významnou sázi z přechodu středního a mladšího paleolitu. Nevelká kolekce z Koněovy ulice, která patří pozdnímu stádiu mladšího paleolitu, je připravována pro tisk v AR.

V následujícím popise a na připojených tabulkách jsou uvedeny drobnější celky z nových lokalit a ukázky artefaktů z větších nalezišť v oblasti Dolních Kounic.

Brno-Bohunice, sídliště „Družba“. V roce 1973 započaly práce na stavění sídliště „Družba“ v prostoru mezi obcí Bohunice a brněnským ústředním hřbitovem omezeném na severu silnicí Brno-Jihlava a na jihu silnicí z Horních Heršpic do Bohunic. Na mírném, k jihu skloněném svahu mezi vrstevnicemi 240 až 270 m n. m. byla vyhloubena spletitá síť až 4 m hlubokých průkopů pro kanalizační potrubí. Obnaženy byly všude pouze sprašové sedimenty, nahoře pokryté helcenní půdou. Po celé délce všech profilů byly patrný dvě hlavní würmské spraše, dělené jednou fysickou půdou v hloubce asi 2 m pod povrchem, na dvou místech pak byl zachycen ještě další mocný komplex fosilních půd a část podložní starší spraše. Průběh výkopových prací sledoval R. Klíma, jemuž se podařilo v mladší, interwürmské půdě zachytit na několika místech kamenné artefakty a množství dřevěných uhlíčků, které byly předány ke zpracování Em. Opravilovi. Přesná lokalizace jednotlivých nalezišť je velmi obtížná vzhledem k tomu, že průkopy byly brzy opět zasypávány a vyhlubovány nové, takže orientace na místě byla nesnadná. Lze však říci, že všechny silexy pocházejí z prostoru poblíž obce mezi bývalou silnicí vedoucí jihozápadním směrem od jihlavské silnice do Bohunic a silnicí z Horních Heršpic. Připojený náčrt R. Klímy udává přibližnou vzájemnou polohu nalezišť I–IV.

Lokalita I se nacházela nejniž na svahu v jz. části stavění. V délce asi 2 m byly ve fosilní půdě a místy i ve stropní části podložní spraše v severní stěně průkopu nahromaděny silexy. Jedná se celkem asi o 1000 kusů šupinek, drobných úštěpků a zlomků, štipaných výhradně z medově hnědého křídového rohovce, často se zbytky žlutavé kůry valounů, pokrytého bělavou patinou. Převážná část této kolekce zachránil R. Klíma, menší počet jsme dne 5. 7. 1973 získali společně s V. Gebauerem. V podstatě je to drobotvarý výrobní odpad, mezi nímž se jen vzácně objevil větší úštěp (tab. 2 : 5) či pravidelná čepel (tab. 1 : 9); několika úštěpků a zlomků je místně retušováno v podobě mělkých vrubů (tab. 1 : 1, 2, 4, 5, 7, 8). U dvou úštěpků je retušována větší část jedné hrany (tab. 1 : 3, 6). Na jednom úštěpu je zachována typicky facetovaná patka. K tomu patří pouze dva výrazné nástroje: škrabadlo na dosti silném úštěpu s pravidelnou strmou hladivou (tab. 1 : 10) a plochý bifaciálně opracovaný nástroj listovitého tvaru (tab. 1 : 11). Je složený ze dvou na různých místech nalezených částí se starým lomem. Dorsální strana je opracována po celé ploše, ventrálně je jen base pečlivě retušována, levá strana je hrubě přisekaná a většinou je ponechán přirozený povrch. Pravděpodobně se jedná o nedokončený listovitý hrot, jenž se v průběhu opracovávání zlomil a byl odhozen.

Lokalita II. Asi 150 m s. od lok. I v severní stěně průkopu zjistil R. Klíma čočku se 37 drobnými šupinkami radiolaritu. Nebyl mezi nimi žádný větší nebo dokonce retušovaný úštěp.

Lokalita IIa. Z protější jižní stěny téhož průkopu, avšak o několik metrů západněji, získal R. Klíma zcela isolované hrotité drásadlo na velkém úštěpu trojúhelníkovitého tvaru (tab. 2 : 2). Dorsálně je plošně oštípané, terminální hrana drobně retušovaná, vpravo dole čerstvě poškozené. Medově hnědý křídový rohovec bíle patinovaný.

Lokalita IIb. V téže stěně, avšak o několik metrů východněji, nalezl R. Klíma 9 kusů úlomků křemenných a křemencových valounů, mezi nimi jeden bulbovaný a jeden přepálený.

Lokalita IIc. V západní stěně průkopu navazujícího severním směrem na předchozí, nalezl R. Klíma roztroušených 90 kusů patinovaných úštěpků převážně modrošedého jurského rohovce, mezi nimiž byl ojediněle i křídový rohovec a drahanský křemenc. Několik šupinek je přepáleno, jeden větší úštěp má na hranách stopy opotřebení a dva kusy jsou retušovány: Vyklenuté, pečlivě retušované drásadlo na pravé straně tenkého úštěpu, jehož levá spodní část byla odlomena, lomová plocha je patinovaná (tab. 2 : 3). Škrabadlo na úštěpu o vysokém trojúhelném průřezu, celá levá hrana retušovaná, na bázi dorsálně čerstvě odštípnuta šupina, patka upravena, ventrálně vyčnívající bulbus (tab. 2 : 6).

Lokalita III. V severní stěně průkopu běžícího západním směrem od lokality II ve vzdálenosti asi 20 m od jejich styku našel V. Gebauer silexy v čočce uhlíků; později odtud přinesl R. Klímu několik dalších kusů. Celkem z tohoto místa pochází 23 úštěpků. Na jediné čepeli a dvou úštěpech jsou místně retušované mělké vruby, nástroje reprezentuje pouze dvojitě dlátko jádrovitého charakteru (tab. 2 : 1). Zpracováván je výhradně modrošedý jurský rohovec, jenž je šedobíle patinovaný.

Lokalita IV poblíž lok. I v severní stěně průkopu poskytla isolovaný nález rozpůleného a jednoduše osekaného valounu křemene (tab. 2 : 4).

Jako lokalita V je označen isolovaný nález fragmentu jádra v západní stěně průkopu, táhnoucí se východně od lokality II. V okolí byly četné čočky uhlíků.

Na dvou nebo třech místech byly nalezeny úlomky kostí bez souvislosti se silexy, z nichž je určitelný pouze mamut.

Tyto materiály mají přes svůj nevelký počet značný význam a umožňují několik závěrů. Předeším lze soudit, že na zkoumaném prostoru byla celá řada více či méně od sebe izolovaných míst, kde byly štípaný kamenné nástroje, při čemž se v některých případech jednalo o dílny se specializovanou surovinou (radiolarit, křídový rohovec). Skrovny počet klasifikovatelných typů poskytl škrabadla, drásadla, dlátko a nehotový listovitý hrot, na jejichž podkladě je možná rámcová klasifikace do časných fází mladšího paleolitu, nejspíše do okruhu szeletienu. Jasná stratigrafická posice v interwürmské fosilní půdě toto zařazení potvrzuje a navíc umožňuje aspoň přibližné absolutní datování. Z téže půdy pochází bohatý inventář ze stanoviště Bohunice-Kejbaly, vzdáleném několik set metrů na severní straně jihlavské silnice, i z cihelny na Červeném kopci, který je doložený třemi RC-daty kolem 41 000 B. P. Přibližně totéž stáří můžeme předpokládat i zde, což lze v pojmech geostratigrafie vyjádřit tak, že osídlení probíhalo v době konečné fáze tvorby starowürmské spraše, jejíž svrchní část byla během následujícího středowürmského interstadiálu podhradem (hengelo) pedogenetickým procesem proměněna na půdu.

Brno-Židenice, Stránská skála. Povrchové aurignacké stanice na temeni Stránské skály a na jejím západním úpatí v trati Podstránská jsou dostatečně známy. Stavební práce na jejím jižním úpatí a na jihovýchodním svahu v průběhu roku 1973 umožnily jistá stratigrafická pozorování.

I. Na levé, severní straně silnice Brno-Olomouc mezi cestou vedoucí na Stránskou skálu a benzínovou stanicí byly v létě prováděny výkopové práce pro stavbu objektu ČSAD. Při průzkumu dne 25. 7. jsme spolu s V. Gebauerem našli několik bulbovaných patinovaných ústíček rohovce a jeden ústíček radiolaritu na vykopané hlině jediného průkopu vedoucího severojižním směrem, tj. po spádnici od Stránské skály k silnici. Profil průkopu tvořila holocenní půda a vrstva min. 120 cm mocná čisté spraše s vápennými pseudomyceliemi, na jejíž basi probíhala tenká poloha štěrčíků, mrazem rozpukaných rohovců a vápenců, zřejmě spláchnutých (soliflukcí?) ze Stránské skály. Z této polohy pocházejí asi také štípané artefakty, i když jsme žádný *in situ* nenalezli. V hlubší šachtě na jiném místě následuje pod touto spraší intensivní hnědá až černá, snad 60 cm mocná fosilní půda. S nasbíraných ústíček jsou dva vyobrazeny. Střídavě retušovaný ozub na terminální hraně ústíčku s velkou hladkou patkou (tab. 2 : 8) a ústíček levalloiského rázu se stopami cpatřebení na hranačích a upravenou paťkou (tab. 2 : 9.).

II. Na jihovýchodním svahu Stránské skály byl na podzim vyhlouben průkop až 2 m hluboký pro potrubí od silnice v místě, kde na ni ústí z jihu polní cesta ze Slatiny (přibližně u kóty 280 m), až do vedárny na temeni. Dne 1. 11. jsme s V. Gebauerem sledovali tento průkop, jímž byl odkryt zajímavý, avšak složitý profil sedimentů. Na mnoha místech v průběhu průkopu jsme na vyházené hlině nasbírali štípané rohovce, ojedinělé ústíčky jsme našli také *in situ* v profilu. Tyto byly uloženy v hnědé fosilní půdě s vápencovou a rohovcovou sutí i ojedinělými oblázky křemene, max. 40 cm mocné, v podloží čisté spraše o mocnosti asi 150 cm, pokryté holocenní půdou. Fosilní půda s paleolitickými nálezy není zachována po celé délce průkopu a je většinou silně deformována pozdějšími kryogenními i deflačními procesy. Hlouběji pak pokračují většinou suti se světlou vápnitochlinitou příměsí, případně s vápnitými konkrecemi; v jednom místě na zlomu svahu vystupuje vápencový masív a poblíž jsou v suti kapsovitě ochovány zbytky nějaké staré intensivní půdy rezivělné až rudě zbarvené. Získané silexy jsou většinou atypické a navíc často poškozené termickými vlivy (mrazem). Na ukázku jsou z nich vyobrazeny: Fragment nevýrazného drásadlovité opracovaného nástroje (tab. 2 : 7), ústíček na ventrální straně vlevo okrajově retušovaný (tab. 3 : 1), úzká čepel levalloiského rázu s odlomeným bulbem a distálním koncem (tab. 3 : 2), úzká čepel se zbytkem kůry dorsálně a upravenou paťkou (tab. 3 : 3).

Může být považováno za nepochybné, že silexy z obou popsaných míst souvisí s osídlením na temeni Stránské skály a že stratigrafická zjištění lze na toto rovněž aplikovat. Uložení silex ve splachové poloze štěrčíků na bázi spraše na staveništi I představuje pouze termín *ante quem* doby osídlení, při čemž se zřejmě jedná o nejmladší würmskou sprašu. Hnědou fosilní půdu v průkopu II můžeme považovat za obdobu půdy v Bohunicích a zařadit ji do středowürmského interstadiálu. Na rozdíl od Bohunic se zde však nejdá o přeměněný starší sediment, ale o vlastní interstadiální produkt (zvětrávání apod.), takže doba osídlení je o něco pozdější, než v Bohunicích. Aurignacien ze Stránské skály spadá zřejmě do průběhu interstadiálu podhradem (hengelo), tj. asi mezi 40 – 36 000 let B. P.

Brno-Řečkovice, Filkukova ul. V prostoru staveniště, kde byly jámy neolitické malované keramiky a halštafu, nalezl R. Klíma fragment patinovaného a přepáleného, částečně bifaciálně opracovaného artefaktu s četnými rezivými oděrkami (tab. 5 : 3).

Modřice, cihelna (okres Brno-venkov). V průběhu roku 1972 a 1973 nalezli R. Klíma a M. Drinola v nové sz. části cihelny stopy mladšího paleolitu. Je to úzká neretušovaná čepel z křídového rohovce, bíle patinovaná (tab. 4 : 6) a okrouhlé škrabadélko na ústíčku, částečně také ventrálně opracované (tab. 4 : 7). Oba silexy spolu s koňským zubem pocházejí z povrchu nejmladší nevýrazné půdy, kterou podle celkového profilu cihelny lze paralelozovat s půdou v Dolních Věstonicích a zařadit do oscilace stillfried B (denekamp). V nadložní spraši byl ještě nalezen nepatrný ústíček rohovce a Zub nosorožce.

Ostopovice, „Na branách“ (okres Brno-venkov). V prostoru, kde prováděl záchranný výzkum pravěkých jam a pohřbů V. Ondruš, nasbíral R. Klíma několik paleolitických artefaktů. Dva ústíčky, dva zlomky čepelí, odlomenou hlavici strmě opracovaného škrabadla (tab. 5 : 1), čepel (tab.

5 : 2) a hrotitě drásadlo listovitého tvaru, terminálně vlevo čerstvě poškozené. Ventrálně pravá strana plošně oštípaná, výrazně vyčnívající bulbus a hladká patka; křídový rohovec patinovaný (tab. 4 : 9).

Bratčice, „U zmole“ (okr. Brno-venkov). Zajímavý nález se podařil školákům kounické ZDŠ jižně od obce a východně od aktivní pískovny, kde na okraji staré stromy porostlé jámy (asi pís-kovny) byl deštěm obnažen mamutí molár mělkou pod ornicí. V bezprostředním okolí odkopali hoši část břehu a získali další zuby a několik čepelí. Když nám byl nález O. Svobodou předán, provedli jsme dne 20. 5. 1970 průzkum místa, při kterém jsme našli pouze dva zlomky kostí a štěpinu klu zcela rozdrobenou a zjistili jsme následující situaci: Pod ornicí je v tomto místě zachována v mírné depresi černá humosní půda; v její horní části jsou roztroušeny různé atypické pravěké střepy, ve spodní části ležely aspoň některé moláry, jak se dá podle výplně jejich dutin soudit. Největší mocnost půdy dosahuje 40 cm. Průběh půdy sleduje tenká (15 cm) vrstva hnědě sprašové zeminy, nahoru pozvolna přecházející, dolů ostře oddělená. Dospodu pak pokračuje čistá světlá spraš, asi 50 cm, opodál je pak kloubějí vidět intensivní rudohnědou půdu se zbytky klínů a žil, vyplňených tmavou humosní zeminou. Tato spodní část profilu je velmi stará a se svrchní částí nesouvisí. Černá půda v depresi je zřejmě holocenní a je vytvořena aspoň z části na nejmladší würmské spraše hnědavé zbarvené, jejíž zbytek je v tenké poloze zachovaný. Do údobí tvorby této spraše patří také mamutí zbytky a silexy. Podle určení R. Musila pocházejí zlomky kostí z pánev, obratle a intermaxilly, moláry, vesměs fragmentární, nalezejí více jedinců. Jsou to jednak poslední (třetí) mléčné stoličky zkousané po celé ploše a jednak první trvalé, u nichž je abradováno jen několik lamel. Zuby, ač neúplné, činí dojem diminutivních forem od zakrslých jedinců. Kromě mamutů je zastoupen sob zlomkem parohu.

Artefakty tvoří pouze 8 neretušovaných úštěpků a čepelí, které jsou sbíjeny převážně z křídového rohovce (tab. 3 : 4,6), řidce z pazourku (tab. 3 : 5). Všechny jsou patinovány. Možná, že by tato lokalita zaslouhovala větší sondážní průzkum, neboť patří velmi mladé fázi paleolitu v této oblasti vzácné.

Bratčice, „Stará hora“. Poměrně bohaté povrchové naleziště se rozkládá sv. od obce. Z této kolekce jsou vyobrazeny: Škrabádlo lehce poškozené (tab. 3, obr. 7), vyčnívající ploché škrabádlo (tab. 3 : 9), čepel na pravém okraji retušovaná (tab. 3 : 10), ploché asymetrické škrabádlo vpravo retušované (tab. 3 : 11), oboustranně opracované drásadlo na tenkém úlomku lichoběžníkovitého tvaru (tab. 3 : 12).

Bratčice, „Nad lomem“. Z této menší lokality s. od obce je vybráno výrazné kýlové rydlo s pěti lamelami na konkávní retuší ventrálně (tab. 3 : 8).

Mělčany I, „U hájku“ (okres Brno-venkov). Větší inventář, z něhož jsou vyjmuty: Bilaterálně retušovaná čepel nahoře staře odlomená (tab. 4, obr. 1). Úštěpové strmě opracované škrabádlo; z technologického hlediska je zajímavý dvojitý bulbus, vzniklý po úderu kamenitého otluokače s větší nárazovou plochou (tab. 4 : 2). Silné hranové rydlo na konkávní retuší vlevo (tab. 4 : 3). Tlusté úštěpové škrabádlo na pravé hraně drásadlovitě opracované (tab. 4 : 4). Zlomek bifaciálně opracovaného hrotitěho nástroje, dorsálně vysoko klenutého; je popraskán termickými vlivy (tab. 4 : 5). Menší plochý valoun upravený na typický dvoulíci sekáč s klikatkovitou pracovní hranou (tab. 4 : 10).

Mělčany II, „Nad kamínkem“. Kruhové po celém obvodu strmě retušované škrabádlo na úštěpu s přirozeným otvorem po nějaké fosilii uprostřed. Je to kuriosní předmět, který asi jako škrabádlo nesloužil (tab. 4 : 8). Škrabádlo s asymetrickou hlavicí strmě opracovanou (tab. 4 : 11).

Trhoušany, „Písky“ (okr. Brno-venkov). Velké trhoušanské naleziště, označené I, bylo svého času již označeno J. Skutilem; z drobnějších nálezů z lokality „Písky“ pochází neúplný, hrubě opracovaný listový hrot (tab. 5 : 7).

Dolní Kounice, „u myslivecké chaty“ (okr. Brno-venkov). Z většího počtu bodů na kat. Kounic pochází zatím větší kolekce jedině z tohoto prostoru, odkud je vyobrazeno pravidelné škrabádlo na nízké, široké čepeli retušované na pravé hraně (tab. 5 : 6).

Kupařovice I (okr. Brno-venkov). O této lokalitě byla již zmínka v úvaze o vztazích středního a mladšího paleolitu ve střední Evropě (Valoch 1972). Inventář dosahuje počtu asi 4000 kusů bulbovaných úštěpů a jader. Artefakty, štípané výhradně z větších valounů jurských rohovců, vyzkazují stopy vodní činnosti (olámané hrany, slabé zaoblení, lesk, impregnace Fe). Sondami jsme zjistili, že leží na povrchu písků přikrytých spraší. Předběžně lze typologicky rozlišit mnoho úštěpů, širokých i úzkých čepelí a prismatických jader; nástrojů z úštěpů i jader je poměrně málo, jsou to škrabádla, rydla a drásadla. Na ukázku je vyobrazeno velké přímé drásadlo, opracované hrubými retušemi (tab. 5 : 4) a jádrové škrabádlo kýlovitého charakteru (tab. 5 : 5). Tato industrie patří do okruhu aurignacienu.

Literatura:

- Skutil L., 1962: Předběžná zpráva o skupině nových 24 paleolitických lokalit na Kounicku na Jihlavě. — Přehled výzkumu 1961, 22–30; Brno.
1963: Další paleolitické nálezy z Kounicka na Jihlavě. — Přehled výzkumu 1962, 9–10; tab. 4–6; Brno.
Valoch K., 1972: Rapports entre le Paléolithique moyen et le Paléolithique supérieur en Europe Centrale. — Origine de l'Homme moderne, 161–171; Écologie et Conservation 3, UNESCO Paris.

Neue paläolithische Kollektionen in den Sammlungen des Anthrosop- Instituts des Mährischen Museums. Dank der Zusammenarbeit mit Heimatforschern, Sammlern und Studenten wurden im vergangenen Jahrzehnt die Sammlungen des Anthrosop-Instituts durch eine grössere Anzahl von neuen, vorwiegend oberflächlichen paläolithischen Fundstellen bereichert, die insgesamt eine ansehnliche Menge von Steinartefakten geliefert hatten. Einige davon aus dem Raum des Kremauer Waldes wurden schon veröffentlicht, die Mehrzahl jedoch der meist umfangreichen Kollektionen harrt noch einer Aufarbeitung. Im vorliegenden Bericht sollen einige meist stratifizierte und dadurch an Bedeutung gewinnende Funde bekannt gegeben werden.

Brno-Bohunice, Baustelle „Družba“. Im Jahre 1973 begannen die Arbeiten auf dieser ausgedehnten Baustelle am SW Rande der Stadt, die systematisch von R. Klíma verfolgt wurden. In einem Netz von Gräben gelang es ihm vier Fundpunkte zu entdecken (Taf. 6); in allen Fällen waren die Steinartefakte im interwürmzeitlichen fossilen Boden etwa 2 m tief unter der Oberfläche zwischen zwei Lössdecken eingebettet. Vom Fundpunkt I, wo wir gemeinsam mit V. Gebauer gleichfalls einige Silices bergen konnten, stammen etwa 1000 Stück Absplisse, kleiner Abschläge und Bruchstücke ausschliesslich von weiss patiniertem Kreidehornstein honigbrauner Farbe. Darunter gibt es einen grösseren Abschlag (Taf. 2 : 5) sowie eine Klinge (Taf. 1 : 9), mehrere Abschläge und Fragmente mit retuschierten Kerben (Taf. 1 : 1, 2, 4, 5, 7, 8), zwei Stück mit retuschierte Kante (Taf. 1 : 3,6) und einen Abschlag mit typisch fazettiertem Schlagflächenrest. Dazu gehören nur zwei Geräte: Kratzer an dickem Abschlag mit steiler Kappe (Taf. 2 : 10) und ein beidflächig bearbeitetes blattförmiges Gerät (Taf. 2 : 11). Es war zerbrochen; am ehesten handelt es sich um eine unfertige Blattspitze, die während der Bearbeitung zerbrach und weggeworfen wurde.

Am Fundpunkt II fand R. Klíma bloss 37 winzige Radiolarit-Absplisse. Am Fundpunkt IIa lag isoliert ein grösserer Spitzschaber (Taf. 2 : 2) aus patiniertem Kreidehornstein. Der Fundpunkt IIb gewährte 9 Stück zertrümmerter Quarz- und Quarzitgerölle, davon war einer verbrannt und ein Abschlag mit Bulbus. Vom Fundpunkt IIc stammen etwa 90 Stück patinierter Abschläge des blaugrauen Jurahornsteins; einige davon sind verbrannt. Darunter befand sich ein rechtsseitiger Bogenschaber (Taf. 2 : 3) und ein dicker Kratzer mit fazettiertem Schlagflächenrest (Taf. 2 : 6).

Den Fundpunkt III entdeckte V. Gebauer; die Gesamtanzahl seiner Funde, sowie jener von R. Klíma beträgt 23 Abschläge aus patiniertem Jurahornstein. Nebst drei Stücken mit retuschierten Kerben gibt es nur einen kernartigen doppelten Meissel (Taf. 2 : 1). Am Fundpunkt IV barg R. Klíma nur ein chopperartig behauenes Quarzgeröll (Taf. 2 : 4). Als Fundpunkt V ist der Fund eines isolierten Kernbruchstücks aus einem östlich von unserer Skizze angelegten Graben bezeichnet. Ausserdem wurden an vielen Stellen Holzkohlennester gefunden, deren Material Em. Opravil zur Bestimmung übergeben wurde. An zwei oder drei Stellen wurden Knochenstücke ohne Silices gefunden, von denen nur die Anwesenheit des Mammuts bestimmt werden konnte.

Die Bedeutung dieser spärlichen Funde besteht in ihrer klaren Lage im interwürmzeitlichen fossilen Boden. Dieser Boden ist nicht nur im naheliegenden Aufschluss der Ziegelei am Roten Berg (Červený kopec) verfolgbar, sondern ihm entstammt auch eine reiche Artefaktkollektion von der benachbarten Baustelle Bohunice-Kejbaly, die durch drei RC-Daten um rund 41 000 B. P. belegt ist. Ungefähr dasselbe Alter kann man auch für die hier angeführten Funde annehmen. Das bedeutet, dass die Besiedlung während der letzten Phasen der altwürmzeitlichen Lössbildung stattfand und dass die Fundsicht durch den pedogenetischen Prozess des folgende Hengelo- (Podhradec)-Interstadials zu einem Boden umgewandelt wurde. Kulturell kann man die Artefakte in die Frühphase des Jungpaläolithikums, höchstwahrscheinlich dem Szeletien zuweisen.

Brno-Židenice, Stránská skála. Vom Gipfel der Stránská skála ist die Oberflächenfundstelle des Aurignacien bekannt. Bauarbeiten im Jahre 1973 an ihrem südlichen Fuss sowie an der SÖ Lehne ermöglichten einige stratigraphische Beobachtungen.

I. Bei einem Erdaushub am südlichen Fuss haben wir mit V. Gebauer einige patinierte Hornsteinabschläge gesammelt. Zwar haben wir kein Stück *in situ* im Profil gefunden, doch lässt sich mit grosser Wahrscheinlichkeit annehmen, dass die Silices aus einer Lage kleiner Kiesel und thermisch zersprungener Hornstein- und Kalksteinstücke stammen, die wohl vom Gipfel der Stránská skála (durch Solifluktion?) abtransportiert wurden. Diese Lage ist mit etwa 120 cm reinen Löss bedeckt. Von den Funden ist ein alternierend retuschierte Zackenabschnitt (Taf. 2 : 8) und ein levalloisartiger Abschlag mit fazettiertem Schlagflächenrest (Taf. 2 : 9) abgebildet.

II. An der SÖ Lehne des Hügels verfolgten wir mit V. Gebauer einen langen Graben, wo wir ebenfalls Abschläge wie im ausgehobenen Erdreich, als auch im Profil gefunden haben. Das Längsprofil des gesamten Grabens ist sehr kompliziert, für unseren Zweck genügt jedoch die Feststellung, dass einige Abschläge in einem braunen fossilen Boden eingebettet waren, der mit etwa 150 cm Löss bedeckt war. Der Boden enthielt ferner Mengen an Kalkstein- und Hornsteinschutt, was nicht verwunderlich ist, da an einer Stelle des Grabens das jurassische Massiv an die Oberfläche ausstreicht. Diesen fossilen Boden kann man als ein Produkt des Hengelo (Podhradec) - Interstadials betrachten und somit die Besiedlung der Stránská skála in die Zeit zwischen 40 000 und 36 000

Jahre B. P. versetzen. Abgebildet sind: Bruchstück eines schaberartigen Geräts (Taf. 2 : 7), Abschlag rückseitig partiell retuschiert (Taf. 3 : 1), levalloisartige Schmalklinge (Taf. 3 : 2), Klinge mit fazettiertem Schlagflächenrest (Taf. 3 : 3).

Brno-Řečkovice, Filkukova-Gasse. An dortiger Baustelle fand R. Klíma oberflächlich das Bruchstück eines partiell beidflächig bearbeiteten Artefakts (Taf. 5 : 3).

Modřice, Ziegelei. Im Verlauf der Jahre 1972 und 1973 fanden R. Klíma und M. Drmola eine unretuschierte Klinge (Taf. 4 : 6) und einen kleinen Rundkratzer (Taf. 4 : 7) zusammen mit einem Pferdezahn an der Oberfläche des jüngsten fossilen Bodens, den man in diesem Aufschluss mit jenem von Dolní Věstonice vergleichen kann. Zeitlich gehört dieser Boden der Stillfried B (Denekamp)-Oszillation.

Ostopovice, „Na branách“. An dieser neuen Fundstelle fand R. Klíma oberflächlich eine Kratzerkappe (Taf. 5 : 1), eine Klinge (Taf. 5 : 2) und einen blattförmigen Spitzschaber (Taf. 4 : 9).

Die Entdeckung folgender Fundstellen, als auch noch einer Reihe weiterer, verdanken wir der Tätigkeit des Lehrers Oldřich Svoboda aus Dolní Kounice und seiner Schüler. Zur Abbildung brachten wir nur einige ausgewählte Stücke, ohne das gesamte Material zu behandeln.

Bratčice, „U zmole“. In der Böschung einer aufgelassenen Sandgrube fanden die Schüler in einer lössigen Schicht unmittelbar unterhalb der Ackerkrume mehrere Mammutmolare, Knochenstücke und wenige Silices. Unsere Nachuntersuchung ergab nur Knochenstücke. Die Artefakte bestehen nur aus 8 unretuschierten Klingen und Abschlägen vornehmlich aus Kreidehornstein (Taf. 3 : 4,6), weniger aus Jurahornstein (Taf. 3 : 5).

Bratčice, „Stará hora“. Oberflächenfunde ziemlich reich. Davon: Kratzer (Taf. 3 : 7), flacher Nasenkratzer (Taf. 3 : 9), retuschierte Klinge (Taf. 3 : 10), Kratzer (Taf. 3 : 11), beidflächig bearbeiteter Schaber (Taf. 3 : 12).

Bratčice, „Nad lomem“. Kleinere Oberflächenfundstelle; typischer Kielstichel mit konkaver Retusche rückseitig (Taf. 3 : 8).

Mělčany I, „U hájku“. Grösseres Inventar, davon: Retuschierte Klinge (Taf. 4 : 1), Abschlagkratzer mit Doppelbulbus (Taf. 4 : 2), Stichel an Konkavretusche (Taf. 4 : 3), dicker Abschlagkratzer mit schaberartiger Kante (Taf. 4 : 4), Bruchstück eines beidflächig bearbeiteten Geräts (Taf. 4 : 5), kleiner Chopping-tool (Taf. 4 : 10).

Mělčany II, „Nad kamínkem“. Kleinere Fundstelle, davon: Kurioser Rundkratzer an Abschlag mit natürlichem Loch (Taf. 4 : 8), Kratzer (Taf. 4 : 11).

Trboušany, „Písky“. Grob bearbeitete Blattspitze (Taf. 5 : 7).

Dolní Kounice, „U myslivecké chaty“. Kratzer an breiter Klinge (Taf. 5 : 6).

Kupařovice I. An dieser Fundstelle wurde ein umfangreiches Inventar aufgesammelt. Durch Sonden haben wir seine Lage auf Sandschottern einer Flussterrasse des Jihlava-Flusses, die mit einem Löss bedeckt ist, festgestellt. Dieses Inventar dürfte einen bedeutenden Beitrag zur Entstehung des Aurignacien ergeben; es wurde bereits in diesem Zusammenhang erwähnt (Valoch 1972). Als Beispiele sind ein grosser Schaber (Taf. 5 : 4) und ein Kernkielkratzer (Taf. 5 : 5) abgebildet.

Überetzt vom Autor

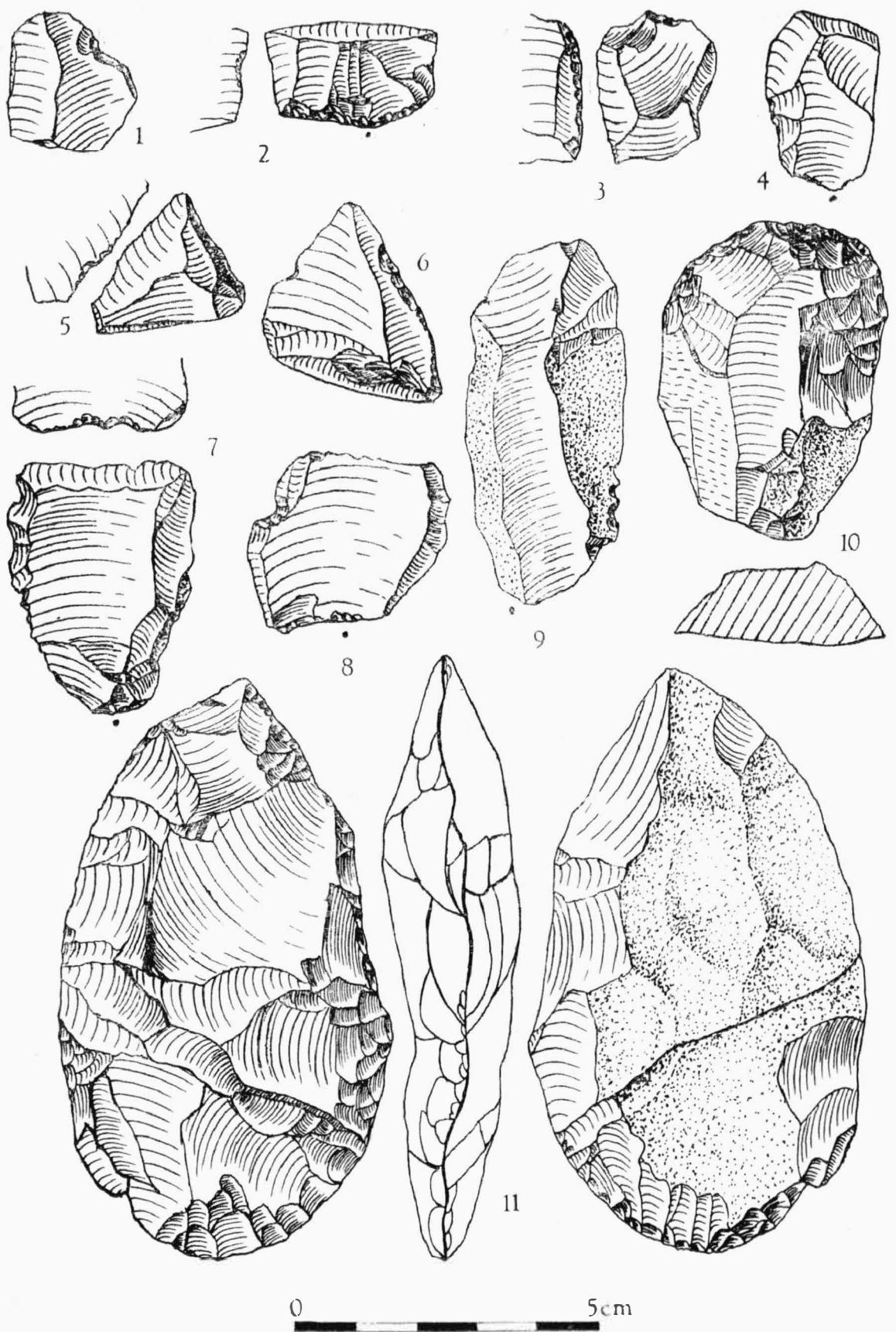
VÝZKUM A ZACHRAŇOVACÍ AKCE V DOLNÍCH VĚSTONICích

(okr. Brno-venkov)

BOHUSLAV KLÍMA, AČ ČSAV Brno
(tab. 7–8)

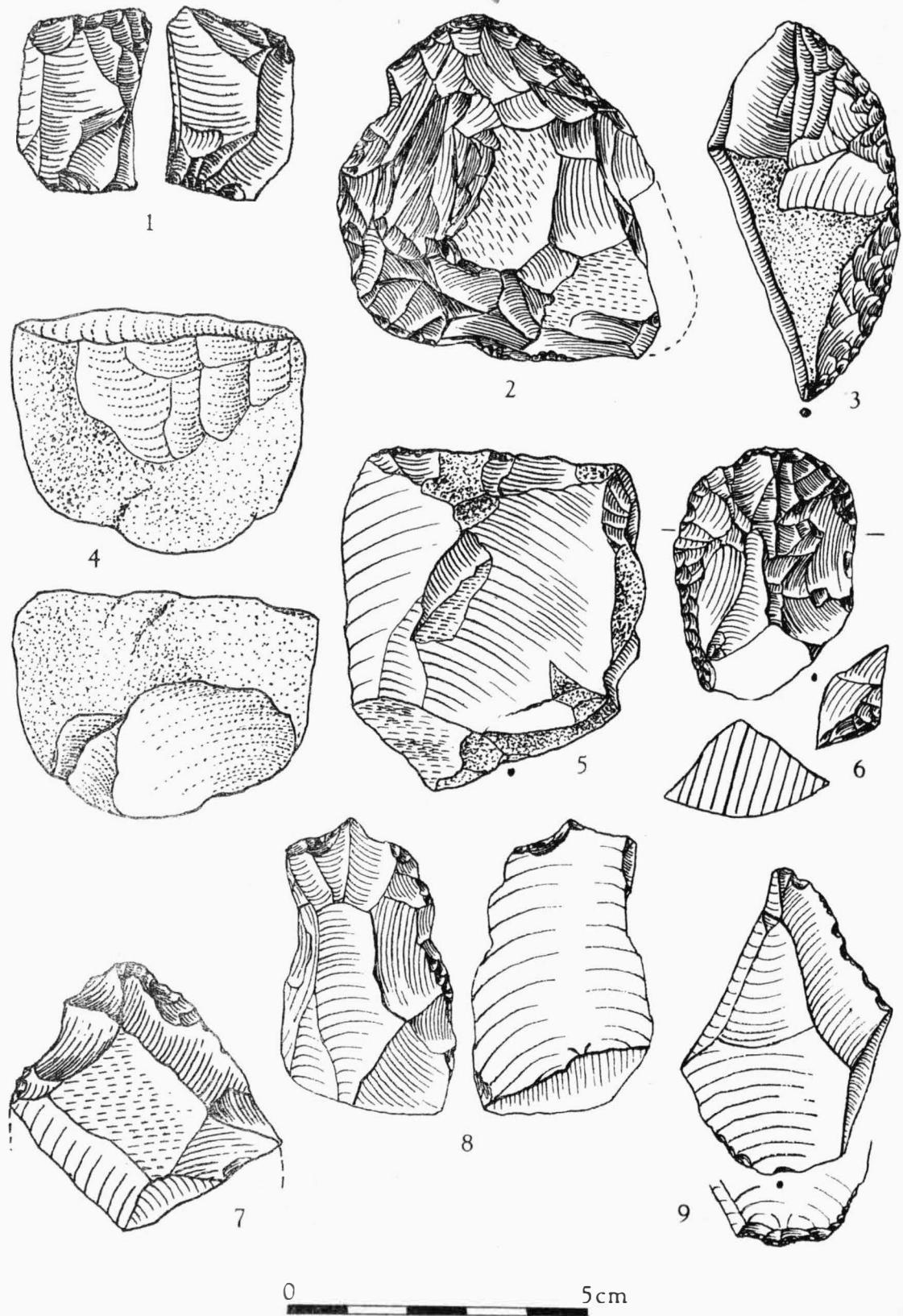
Výzkum paleolitické stanice v Dolních Věstonicích vstoupil rokem 1973 do nové etapy. Vyválel ji záměr JZD Pavlov uskutečnit v rámci rekultivačních akcí na velkých plochách ve svazích mezi obcemi Dolní Věstonice a Pavlov rozsáhlé úpravy terénu, spojené s přesunem značného množství zemin.

Vlastní systematický výzkum se stal v podstatě preventivní sondáží. Obrátil pozornost na nejcitlivější místa při západním okraji stanice, kde byly otevřeny větší plochy již v letech 1927, 1931 a 1939 na nápadně vyzdvižené terénní vlně. Tři orientační sondy ověřily nejprve průběh prokopaných ploch, přefaly někdejší polní cestu a v protějším břehu zachytily i hranice výkopů z let 1933 až 1935. Podle možností byly pak rozšířeny. Většho rozsahu nabyla jen sonda III, která přesahovala z vyvýšeného pásma za jeho okraj a která umožnila objasnit stavbu a úložné poměry ná-

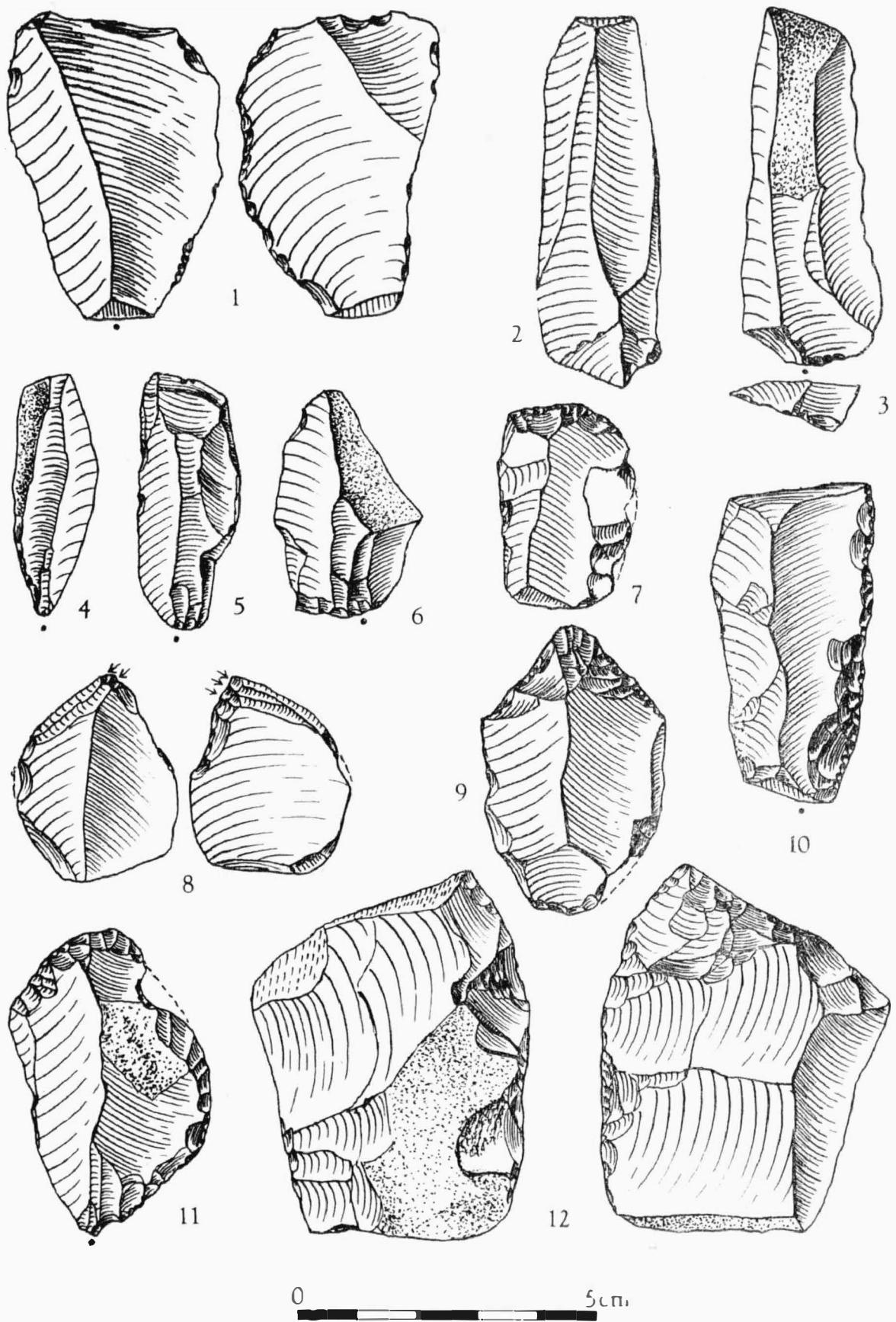
Tab. 1

Brno-Bohunice, staveniště „Družba“. Lokalita I (obr. 9–11). — Bausteine „Družba“. Lokalität I. (Abb. 9–11).

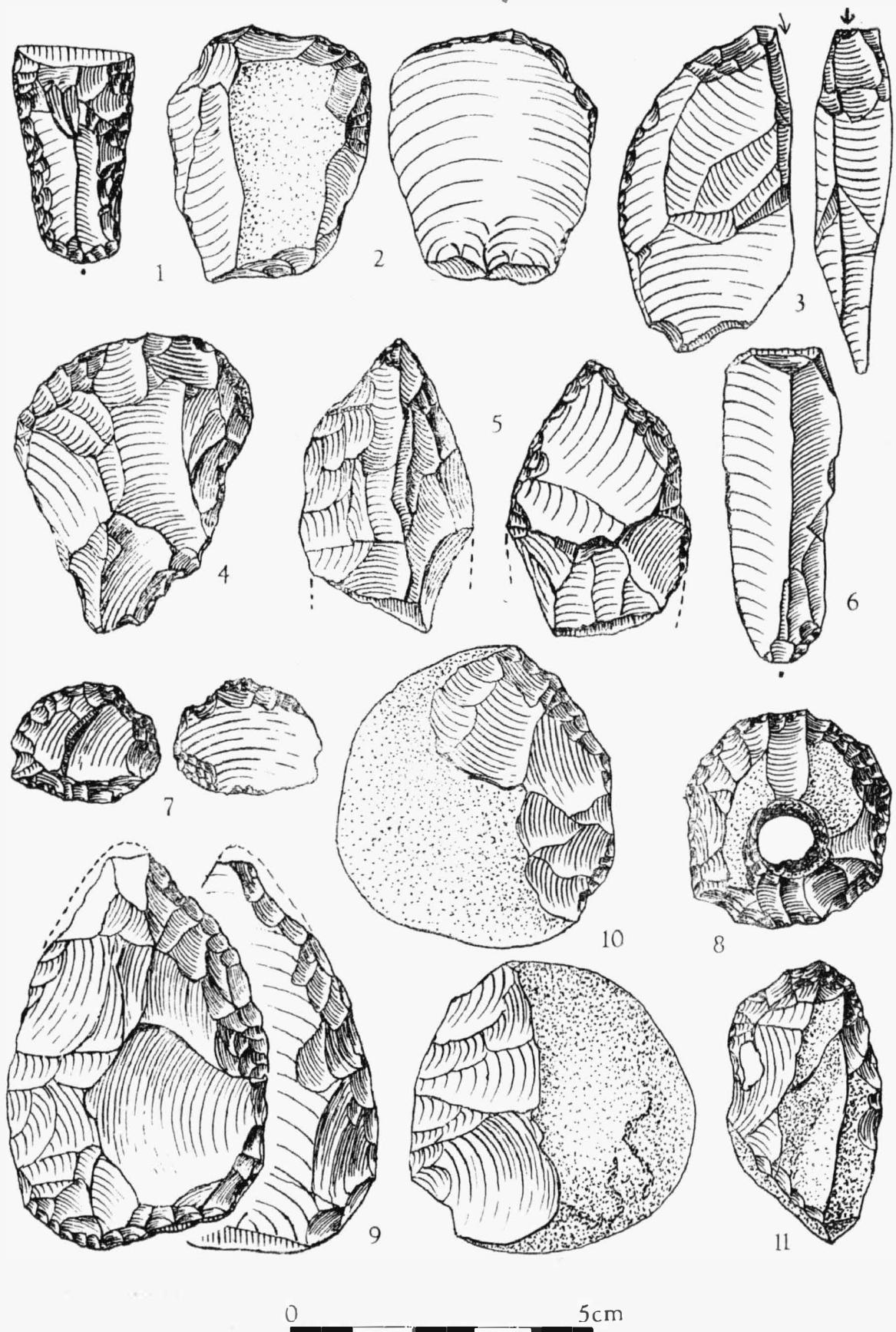
Tab. 2

1–6 Brno-Bohunice, stavniště „Družba“. 1 lokalita III, 2 lokalita IIa, 3,6 lokalita IIc, 4 lokalita IV, 5 lokalita I; 7–9 Brno, Stránská skála. 7 Stránská skála II, průkop, 8,9 Stránská skála I, stavniště. (obr. 2, 3, 6). — 1–6 Brno-Bohunice, Baustelle „Družba“. 1 Lokalität III, 2 Lokalität IIa, 3,6 Lokalität IIc, 4 Lokalität IV, 5 Lokalität I; 7–9 Brno, Stránská skála. 7 Stránská skála II, Suchgraben 8,9 Stránská skála I, Baustelle (Abb. 2, 3, 6).

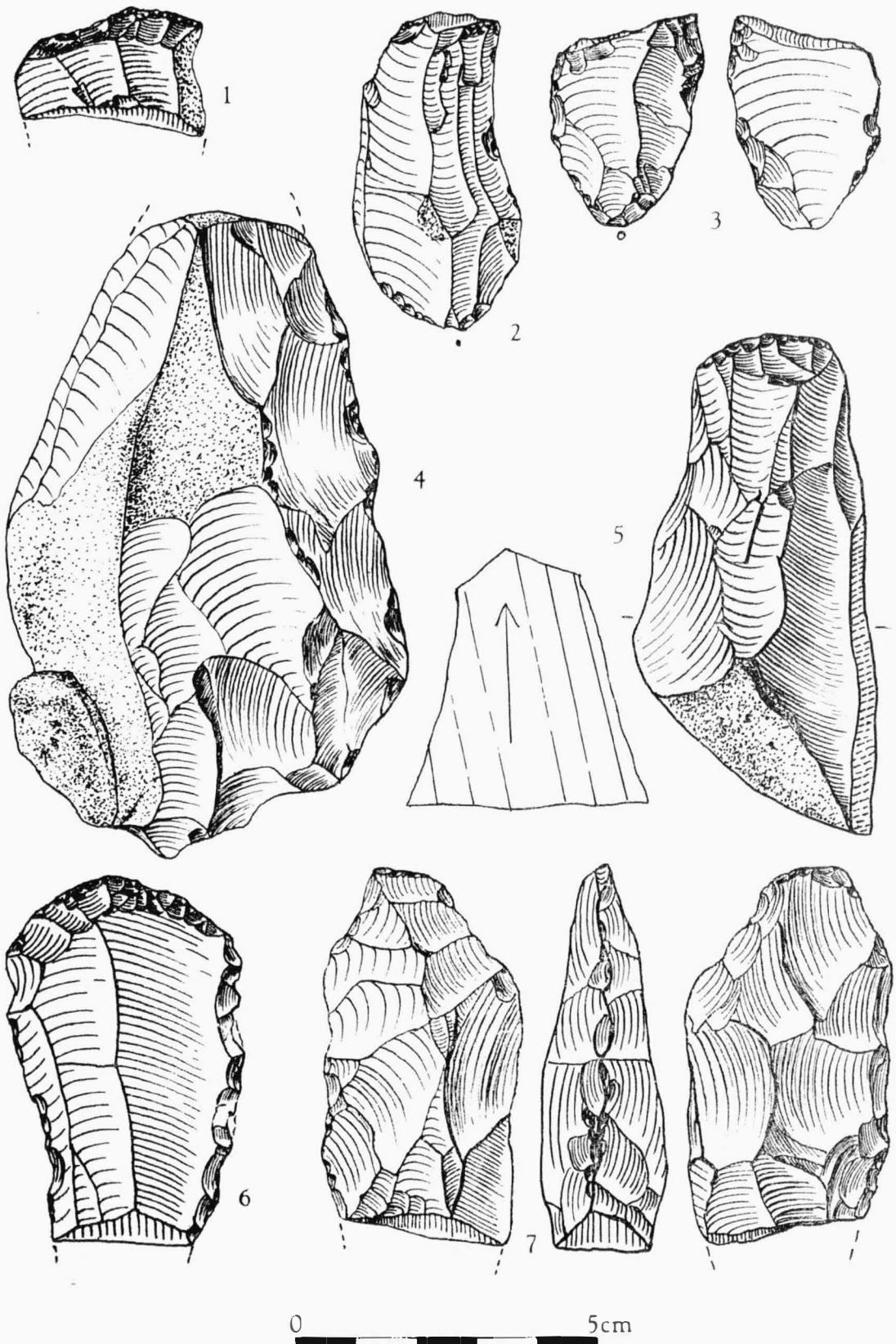
Tab. 3

1–3 Brno, Stránská skála II, průkop; 4–6 Bratčice (okr. Brno-venkov), u zmole, 7, 9–11 Bratčice (okr. Brno-venkov), Stará hora; 8 Bratčice (okr. Brno-venkov), nad lomem. — 1–3 Brno, Stránská skála II, Suchgraben; 4–6 Bratčice (Bez. Brno-venkov), beim Graben; 7, 9–11 Bratčice (Bez. Brno-venkov), Stará hora; 8 Bratčice (Bez. Brno-venkov), oberhalb des Steinbruches

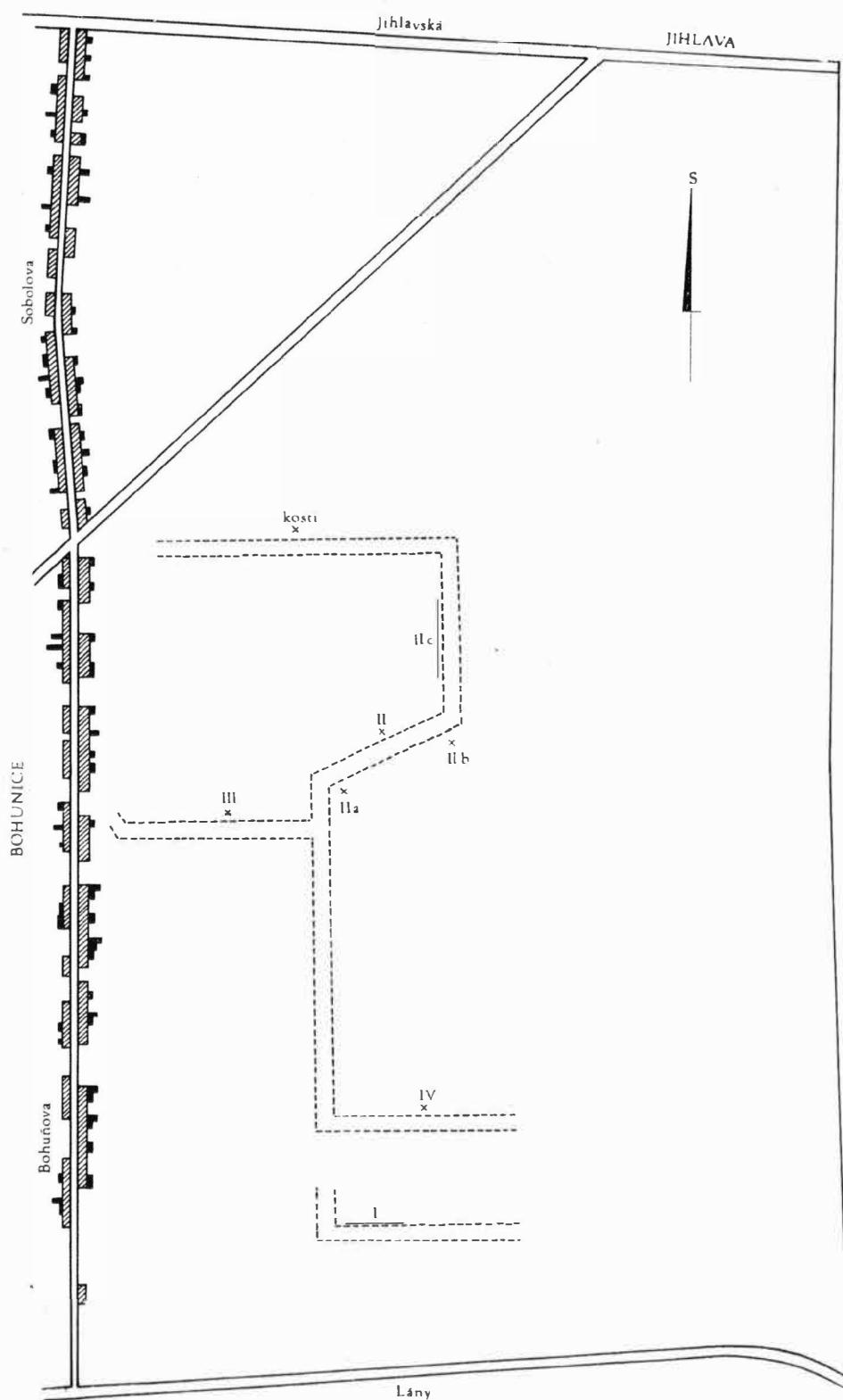
Tab. 4

1—5, 10 Mělčany (okr. Brno-venkov) I, u hájku; 6, 7 Modřice (okr. Brno-venkov), cihelna; 8, 11 Mělčany (okr. Brno-venkov) II, nad kamínkem; 9 Ostopovice (okr. Brno-venkov). (Obr. 9). — 1—5, 10 Mělčany (Bez. Brno-venkov) I, beim Hain; 6, 7 Modřice (Bez. Brno-venkov), Ziegelei; 8, 11 Mělčany (Bez. Brno-venkov) II, oberhalb des kleinen Steins; 9 Ostopovice (Bez. Brno-venkov). (Abb. 9).

Tab. 5

1–2 Ostopovice (okr. Brno-venkov); 3 Brno-Řečkovice; 4, 5 Kupařovice (okr. Brno-venkov); 6 Dolní Kožnice (okr. Brno-venkov); 7 Trboušany (okr. Brno-venkov), „Písky“.

Tab. 6

Brno-Bohunice, situacní náčrt naleziště na staveništi „Družba“. Průběh průkopů podle R. Klímy. — Situationsskizze des Fundortes auf der Baustelle „Družba“. Verlauf der Suchgräben nach R. Klíma.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1973

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulik

Redaktori: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský

Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby: Doc. dr. B. Klíma, A. Životská, L. Trávníčková, M. Bálek

Na titulním listě: bronzový náramek lužické kultury z Býkovic

Tiskem: TISK, národní podnik, Brno, provozovna 34, Gottwaldova 21

Evidenční číslo: ÚVTEI — 73332

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodlené